

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

V.511.222.2018.EG

**Pani
Teresa Czerwińska
Minister Finansów**

ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

W związku ze skargami napływającymi do mojego Biura, a także w nawiązaniu do korespondencji kierowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich poprzedniej kadencji do resortu finansów (kopia w załączeniu), pragnę ponownie zwrócić uwagę na kwestię kwalifikacji podatkowej odsetek wypłacanych za opóźnienie w sytuacji, gdy należność główna korzysta ze zwolnienia podatkowego.

Problem dotyczy podatników, którym należne są odsetki na podstawie art. 481 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, z późn. zm. – dalej: „Kodeks cywilny”). Stosownie do treści przywołanego przepisu, jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. W tym kontekście powstaje pytanie, w jaki sposób na gruncie prawa podatkowego potraktować należne podatnikowi odsetki, jeżeli świadczenie główne zwolnione jest z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych (dalej: „PIT”).

Przykładowo, sąd wydał orzeczenie, na mocy którego zasądził na rzecz dziecka należne mu alimenty za okres dzieciństwa i nauki przed 25 rokiem życia wnioskodawcy, łącznie z odsetkami. Następnie doszło do egzekucji komorniczej ww. świadczeń. Podatnik nie miał wątpliwości, że należności alimentacyjne mogą korzystać ze zwolnienia podatkowego, gdyż wynika to wprost z ustawy podatkowej. Pojawiła się jednak wątpliwość, jak potraktować należne odsetki od zaległości alimentacyjnych. Podatnik uznał, że kwota otrzymanych odsetek również korzysta ze zwolnienia, gdyż odsetki powinny zostać

przyporządkowane do tego samego źródła przychodów, z tytułu którego zostały przypisane lub naliczone i według tych samych zasad potraktowane w zakresie opodatkowania lub też zwolnienia od opodatkowania. Odsetki mają charakter akcesoryjny, a ich powstanie jest ściśle uzależnione od istnienia należności głównej. Skoro zaś należność główna w postaci alimentów korzysta ze zwolnienia od opodatkowania PIT, to również odsetki powinny być zwolnione z podatku.

Organy zakwestionowały jednak stanowisko podatnika, wskazując, że wprawdzie kwota zasądzonych alimentów korzysta ze zwolnienia podatkowego, ale kwota odsetek z tytułu nieterminowej spłaty alimentów podlega już opodatkowaniu jako przychód z innych źródeł. Stanowisko organu zostało ostatecznie potwierdzone w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej: „NSA”) z dnia 8 maja 2018 r. (sygn. akt II FSK 1007/16).

Podobny pogląd prezentowany jest w odniesieniu do ofiar wypadków komunikacyjnych, wobec których doszło do wydania orzeczenia zasądzającego np. zapłatę zadośćuczynienia i renty, łącznie z odsetkami. Pomimo tego, że kwota należności głównej korzysta ze zwolnienia podatkowego, organy twierdzą, że odsetki ustawowe od ww. świadczeń podlegają już opodatkowaniu – por. np. interpretacja indywidualna Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z dnia 5 czerwca 2018 r. (nr 0113-KDIPT3.4011.228.2018.1.MG).

W tym kontekście wyjaśnić należy, że ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1509, z późn. zm. – dalej: „ustawa o PIT”) w art. 21 przewiduje szereg zwolnień podatkowych. Wśród nich znalazły się m.in. alimenty: na rzecz dzieci, które nie ukończyły 25. roku życia, oraz dzieci bez względu na wiek, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymują zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną, oraz na rzecz innych osób niż wyżej wymienione, jeżeli zostały otrzymane na podstawie wyroku sądu lub ugody sądowej, do wysokości nieprzekraczającej miesięcznie 700 zł (art. 21 ust. 1 pkt 127 ustawy o PIT).

Ponadto, wolne od podatku są co do zasady kwoty otrzymane z tytułu ubezpieczeń majątkowych i osobowych (art. 21 ust. 1 pkt 4 ustawy o PIT), a także inne odszkodowania lub zadośćuczynienia otrzymane na podstawie wyroku lub ugody sądowej do wysokości określonej w tym wyroku lub tej ugodzie, z wyjątkiem odszkodowań lub zadośćuczynień: otrzymanych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, dotyczących korzyści, które podatnik mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono (art. 21 ust. 1 pkt 3b ustawy o PIT) oraz odszkodowania w postaci renty otrzymane na podstawie przepisów prawa cywilnego w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, przez poszkodowanego, który utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej, albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość (art. 21 ust. 1 pkt 3c ustawy o PIT).

W związku z tym, że ustawa o PIT nie przewiduje wprost zwolnienia odsetek od ww. należności (a więc alimentów, odszkodowań, zadośćuczynień otrzymanych na podstawie wyroku lub ugody sądowej, odszkodowań w postaci renty) organy, a w ślad za nimi niektóre sądy administracyjne *a contrario* przyjmują, że odsetki, które nie zostały wymienione przez ustawodawcę jako zwolnione z podatku, podlegają opodatkowaniu PIT. Jednocześnie wskazują, że zwolnienia podatkowe stanowią odstępstwo od zasady powszechności opodatkowania, co powoduje, że niedopuszczalne jest poszerzanie zakresu zwolnień w drodze wykładni, wbrew jednoznacznej woli ustawodawcy – tak też NSA w wyrokach z dnia 5 lipca 2018 r. (sygn. akt II FSK 1133/16), z dnia 17 października 2018 r. (sygn. akt II FSK 2902/16).

Pogląd ten dodatkowo uzasadniany jest poprzez odwołanie się do uchwały siedmiu sędziów NSA z dnia 6 czerwca 2016 r. (sygn. akt II FPS 2/16). W uchwale tej stwierdzono, że odsetki za nieterminowe uiszczenie ceny za zbyte akcje powinny zostać zaliczone do przychodów z innych źródeł, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 9 w zw. z art. 20 ust. 1 ustawy o PIT. Pomimo tego, że ww. uchwała zapadła na tle stanu faktycznego dotyczącego odsetek od nieterminowej zapłaty ceny za zbyte akcje, są takie sądy, które przyjmują, że znajduje ona zastosowanie do sytuacji związanych z zapłatą odsetek od należności głównej, których skutków podatkowych nie przewidziano wprost w ustawie o PIT – por. np. wyrok NSA z dnia 24 lipca 2018 r. (sygn. akt II FSK 17/18).

Niemniej jednak część judykatury stoi na odmiennym stanowisku, zgodnie z którym nie można podzielić poglądu organów o konieczności odrębnego traktowania na gruncie prawa podatkowego obu świadczeń, tj. korzystających ze zwolnienia należności głównych oraz należnych od tych świadczeń odsetek. Niektóre wojewódzkie sądy administracyjne (dalej: „WSA”) dają prymat celowi, jaki przyświecał ustawodawcy przy zwalnianiu z opodatkowania, np. odszkodowań, zadośćuczynień i dostrzegają aspekt społeczny zwolnienia z opodatkowania tej kategorii świadczeń, które powstały w wyniku doznanej obywatelowi krzywdy – por. np. nieprawomocne wyroki: WSA w Gdańsku z dnia 28 lutego 2018 r. (sygn. akt I SA/Gd 2/18), WSA w Łodzi z dnia 16 listopada 2017 r. (sygn. akt I SA/Łd 812/17), WSA w Rzeszowie z dnia 22 marca 2018 r. (sygn. akt I SA/Rz 798/17).

Także WSA we Wrocławiu w nieprawomocnym orzeczeniu z dnia 21 marca 2017 r. (sygn. akt I SA/Wr 1100/16) wskazał, że w świetle art. 481 Kodeksu cywilnego należy uznać, że odsetki za opóźnienie mają charakter akcesoryjny względem długu głównego i dzielą jego los. Z faktu zaś, że odsetki w chwili powstania uzyskują byt niezależny od długu głównego nie można – w ocenie WSA we Wrocławiu – wywodzić odmiennej kwalifikacji na gruncie przepisów ustawy o PIT. W tej sytuacji opodatkowanie odsetek w istocie niweczy sens przewidzianego przez ustawodawcę zwolnienia podatkowego i jest działaniem trudnym do zaakceptowania społecznie, albowiem w istocie obniża wysokość realnie zasądzonej

stronie rekompensaty. Co więcej, WSA we Wrocławiu podkreśla, że takim działaniem ustawodawca akceptuje naganne zachowanie dłużnika. W rzeczywistości bowiem prowadzi to do tego, że im dłużej zobowiązany nie płaci świadczenia, tym więcej podatku może pobrać państwo. Zdaniem sądu, burzy to przeciętne poczucie słuszności i racjonalności.

Podsumowując podkreślić należy, że w orzecznictwie sądów administracyjnych zarysowują się dwie odmienne wykładnie spornych przepisów podatkowych w kontekście opodatkowania odsetek. Wobec tego część sądów wskazuje, że mamy do czynienia z wątpliwościami co do treści przepisów prawa podatkowego, o jakich mowa w art. 2a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2018 r. poz. 800, z późn. zm.), tj. mających charakter obiektywny i nieusuwalny, które należałoby rozstrzygnąć na korzyść podatnika – por. np. wyrok WSA w Łodzi z dnia 16 listopada 2017 r. (sygn. akt I SA/Łd 812/17).

Jako organ stojący na straży konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich, w całości podzielam stanowisko o konieczności zwolnienia z opodatkowania odsetek, wyrażone w powołanych wyrokach WSA, dostrzegając jednocześnie okoliczność, iż pozostają one nieprawomocne. Jednocześnie pragnę wyrazić swój zdecydowany sprzeciw wobec takiego stanu prawodawstwa, który w konsekwencji sprzyja profiskalnej wykładni przepisów prawa podatkowego przez organy i część sądów administracyjnych. Skutek jest taki, że osoby poszkodowane, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej (np. dzieci, którym przez lata nie wypłacano alimentów czy też ofiary wypadków komunikacyjnych), ponoszą negatywne konsekwencje podatkowe w związku z nieterminową wypłatą zasądzonych na ich rzecz należności.

W tych przypadkach nie sposób doszukać się *ratio legis* w opodatkowaniu odsetek od świadczeń, które sam ustawodawca uznał za zwolnione z podatku ze względów społecznych. Co istotne, tego rodzaju odsetki mają charakter swoistej rekompensaty za to, że obywatel nie mógł korzystać z należnych mu środków pieniężnych. Tym samym, w mojej ocenie, respektowanie zasady sprawiedliwości społecznej, wynikającej z art. 2 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.) wymaga, aby w taki sam sposób traktować odsetki wypłacane za opóźnienie co należność główną, korzystającą ze zwolnienia podatkowego.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 16 ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179), zwracam się z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu, w szczególności pod kątem rozważenia zastosowania prokonstytucyjnej wykładni przepisów dotyczących opodatkowania odsetek wypłacanych za opóźnienie na podstawie art. 481 § 1 Kodeksu cywilnego, w sytuacji, gdy należność główna korzysta ze zwolnienia podatkowego, a także

pod kątem zainicjowania prac legislacyjnych zmierzających do rozszerzenia katalogu zwolnień podatkowych w tych niewątpliwie „słusnościowych” i ważnych dla obywateli sprawach.

Załącznik:

- 1) Wystąpienie generalne z dnia 17 lipca 2013 r.